

חקיקה ופסיקה חברתית

מיכל סגל¹

חידושי פסיקה

חיוב הורים בחיסון קטין חרף התנגדות אחד מהם

בע"מ 41194-11-25 פלונית נ' פלוני (ניתן בבית המשפט העליון ב-27 בנובמבר 2025)

פסק הדין עוסק במחלוקת בין הורים באשר לחיסונה של בתם הקטינה (ילידת 2015). האב עתר לבית המשפט לענייני משפחה בבקשה לקבל הוראות לעניין הטיפול הרפואי בילדתם המשותפת, לנוכח סירוב האם לאפשר מתן מנה שנייה של החיסון המרובע (חצבת, חזרת, אדמת ואבעבועות רוח) לבתה. האם טענה כי הקטינה סבלה מתגובה גופנית חריפה לאחר קבלת המנה הראשונה, ולפיכך אין לחסנה בשנית. בית המשפט לענייני משפחה מינה מומחה רפואי מטעמו, והלה בדק את הקטינה ומצא כי בדיקות סרולוגיות מראות שרמות הנוגדנים שלה לחצבת נמוכות בלבד, וכי מחלתה הנשימתית לאחר החיסון הראשון לא הייתה תגובה חריגה לחיסון.

בהסתמך על חוות דעת המומחה הורה בית המשפט לענייני משפחה על מתן המנה השנייה של החיסון המרובע ועל עריכת בדיקת נוגדנים לקראת השלמת חיסון הטטנוס והדיפתריה, וחייב את האם בהוצאות משפט בסך 6,000 שקלים. בית המשפט המחוזי דחה את ערעור האם, אך הוסיף תנאי ולפיו החיסון יינתן רק לאחר שיחה של הקטינה עם האפוטרופוסית לדין. מן השיחה עלה כי הקטינה מצויה בלחץ נפשי כבד בשל המחלוקת בין הוריה, ואינה יודעת במה לבחור. על יסוד זה ביקשה האם לעכב את החיסון, ולאחר שבית המשפט המחוזי הפנה אותה להליך בערכאה הדיונית היא הגישה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון.

ברצוני להודות לסטודנט למשפטים אייל שטטר מאוניברסיטת חיפה, שהיה שותף לכתיבת המדור ותרם רבות להצלחתו.
¹ דוקטור, החוג לעבודה סוציאלית, תל חי – אוניברסיטה בהקמה <https://orcid.org/0000-0001-8234-1439>

השופט אלכס שטיין דחה את הבקשה וקבע כי סעיף 68(ב) לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות תשכ"ב-1962 מסמיך את בית המשפט לכפות על הורי קטין טיפול רפואי, לרבות מתן חיסון, גם ללא הסכמת שני ההורים, ובלבד שמתקיימים תנאי הסעיף:

היתה הבקשה להורות על ביצוע ניתוח או על נקיטת אמצעים רפואיים אחרים, לא יורה על כך בית המשפט אלא אם שוכנע, על פי חוות דעת רפואית, כי האמצעים האמורים דרושים לשמירת שלומו הגופני או הנפשי של הקטין או האדם שמונה לו אפוטרופוס, לאחר ששקל את רצונו של האדם, חשיבות הטיפול, נחיצותו, דחיפותו, הפגיעה האפשרית באורח חייו ואת סיכויי השיפור באיכות חייו של האדם.

בית המשפט הדגיש כי סמכות זו יכול שתופעל גם כאשר אין מדובר בנסיבות שבהן הוריו של הקטין מזניחים את חובותיהם כלפיו:

כאשר עסקינן בטיפול רפואי, לרבות מתן חיסון, הנחוץ לבריאותו של קטין, ניתן לכפותו על ההורים במסגרתו של סעיף 68 לחוק בהתקיים הנסיבות המתוארות בסעיף. דברים אלו נכונים ביתר שאת כאשר רק אחד מן ההורים מתנגד למתן הטיפול הרפואי, ואילו ההורה האחר מבקש שהטיפול יינתן.

עוד קבע בית המשפט כי לחוות הדעת של מומחה רפואי ניטרלי מטעם בית המשפט יש משקל מכריע, וכי סטייה ממנה תיעשה במקרים חריגים בלבד. מאחר שהמומחה שלל קשר סיבתי בין התסמינים שחוותה הקטינה לבין החיסון הקודם, ואף הוכיח שרמת הנוגדנים אינה מספקת, נמצאה נחיצות אינדיבידואלית לביצוע החיסון. בנסיבות אלה, עמדת הקטינה – שממילא שני הוריה מפעילים עליה לחצים והיא אינה בשלה להכריע – לא יכלה לשנות את המסקנה הרפואית. בית המשפט ציין כי בימים אלה, על רקע התפרצות מחלת החצבת, "באין מניעה רפואית אינדיבידואלית מוכחת יש לתת לקטין את החיסון למניעת חצבת".

בשולי פסק הדין הביע השופט שטיין שתי הסתייגויות. האחת נגעה לתנאי שהוסיף בית המשפט המחוזי – שיחת הקטינה עם האפוטרופסית לדין – שלדעתו לא הועיל אלא החרף את מצוקתה הרגשית, ולפיכך לא היה מקום לשתף את הקטינה בקונפליקט כתנאי למתן החיסון. האחרת נגעה לפסיקת הוצאות בסכסוכים הוריים: העברת כסף בין הורים עלולה לפגוע בקטין עצמו, ויש לנקוט אותה במשורה. בית המשפט הורה כי החיסון יבוצע בתוך שבועיים.

גבול "דברים שבלב" בדין משמעתי של אסיר

רעב"ס 30033-09-25 מיכאל מוצגרבשוילי (מור) נ' שירות בתי הסוהר (ניתן בבית המשפט העליון ב-15 בדצמבר 2025)

פסק הדין עוסק בענישה משמעתית של אסיר בשל תוכן שכתב בפנקסו האישי. המבקש מרצה עונש מאסר של 11 שנים בבית הסוהר בגין הרשעה בעבירת סיוע לרצח. ביוני 2025 נערך חיפוש בתאו ונמצא פנקס שלפי עמדת שירות בתי הסוהר (שב"ס) כלל תוכן בעל אופי מסית וקללות המהווה "תוכן אסור". בעקבות ממצא זה הועמד המבקש לדין משמעתי בגין שתי עבירות לפי סעיף 56 לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971: החזקת חפץ שאינו רשאי להחזיקו, ומעשה הפוגע בסדר הטוב ובמשמעת. קצין השיפוט הרשיע את המבקש בשתי העבירות וגזר עליו שבעה ימי בידוד, קנס ואזהרה חמורה, לצד שלילת טובות הנאה.

המבקש עתר לביטול ההליך המשמעתי בטענות אחדות: הפנקס אינו שלו אלא של אסיר אחר השוהה עימו בתא; ההליך התנהל באופן פגום בלי שניתנה לו הזדמנות להציג את גרסתו בנפרד; ועיקר הטענה – ענישתו בגין דברים שכתב בפנקסו האישי המיועד לעיניו בלבד מהווה ענישה פסולה על "דברים שבלב". בית המשפט המחוזי דחה את העתירה, ומכאן בקשת רשות הערעור לבית המשפט העליון.

השופטת רות רונן דחתה את הבקשה. בית המשפט קיבל את העיקרון הבסיסי – "אין עונשין על דברים שבלב, וגם אסיר רשאי לחשוב מחשבות ככל העולה על רוחו, בלא שמאן דהוא יכול להענישו על כך" – אולם הדגיש כי השאלה המכרעת היא מתי חדלות מחשבות להיות "דברים שבלב", ומאיזה שלב אפשר לראות בהן עבירת משמעת לאור ביטוי חיצוני שניתן להן. בית המשפט קבע כך:

אם אסיר מעלה על הכתב דברים בפנקס, ונוהג לאחר מכן לשתף בהם מי מהאסירים האחרים, הרי שאין מדובר עוד ב"דברים שבלב" אלא בדברים שקיבלו ביטוי בעולם הממשי. אין מדובר בדברים שבלב גם כאשר האסיר מאפשר לאחרים לקרוא את הדברים או מפרסם אותם. זאת בשונה ממקרה בו האסיר כותב את הדברים במסמך פרטי שלא נועד להגיע לעיני אחרים ושהוא לא שיתף בו מאן דהוא אחר.

בנסיבות המקרה, שב"ס ביקש להציג לבית המשפט חומר מודיעיני חסוי שלטענתו שפך אור על הקשר הדברים הכתובים בפנקס. המבקש התנגד להצגת החומר במעמד צד אחד, ובית המשפט לא נחשף אליו. בית המשפט עמד על הדילמה הקשה העומדת בפני אסיר במצב זה. הוא אינו יודע מהו תוכן החומר החסוי; אם יסכים שבית המשפט יעיין בו הוא עלול להיפגע, אך אם יסרב הוא מסכל את האפשרות שבית המשפט יבחן את עתירתו כראוי. המבקש בחר שלא לאפשר עיון בחומר, ובכך לא אפשר לבית המשפט לבחון את ההקשר שהביא להעמדתו לדין. בלא מידע עובדתי זה חלה חזקת תקינות המינהל על החלטות שב"ס וקצין השיפוט, והמבקש לא עמד בנטל לסתור חזקה זו ולהוכיח כי דובר במחשבות פרטיות שלא קיבלו כל ביטוי חיצוני. לפיכך נדחתה הבקשה.

סמכות בית הדין הרבני להורות על מפגשים עם עובד סוציאלי בהליכי ניכור הורי

בג"ץ 59354-09-25 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי ירושלים ואח' (ניתן בבית המשפט העליון ב-26 בנובמבר 2025)

פסק הדין עוסק בשאלה אם במקרה שבית דין רבני מחייב אם להשתתף במפגשים עם עובדת סוציאלית שמינה בהליכי ניכור הורי, וכאשר מספר המפגשים חרג מהמקובל, האם הדבר עולה כדי כפיית טיפול פסיכולוגי החורג מסמכות בית הדין. האם והאב גרושים, הורים לתאומים קטינים. בשנת 2023 הגיש האב תביעה לבית הדין הרבני האזורי לחידוש הקשר עם הקטינים, לאחר שנותר. לאחר קבלת תסקיר מינה בית הדין פסיכולוג חינוכי שהמליץ על "תהליך טיפולי" באמצעות גוף ציבורי. בית הדין מינה עובדת סוציאלית מטעמו, וזו קיימה 81 פגישות עם הצדדים והקטינים לאורך כשנתיים. נוסף על כך, לאחר שדיווחה על חשש לאובדנות מצד הבן הופנה הקטין לטיפול אינדיבידואלי אצל עובד סוציאלי אחר.

האם עתרה לבית הדין הרבני האזורי בבקשה להפסיק את מעורבות המומחים בטענה שהושגה מטרתם המקורית של המפגשים – חידוש קשר האב עם הקטינים – ושהמשך קיומם עולה כדי "כפיית טיפול פסיכולוגי על האם בניגוד לדין ובמטרה להחזיק את האם בשבי טיפולי". טענה נוספת עסקה בכך שהמומחים הם עובדים סוציאליים ולא פסיכולוגים קליניים, ולפיכך חסרה להם ההסמכה המקצועית המתאימה. בקשת האם נדחתה הן על ידי בית הדין האזורי הן על ידי בית הדין הגדול, ומכאן העתירה לבג"ץ.

בית המשפט העליון (מפי השופט עופר גרוסקופף, בהסכמת השופטים יעל וילנר וחאלד כבוב) דחה את העתירה. בית המשפט הכיר בכך שטענות הנוגעות לסמכות בית הדין הרבני להורות על טיפול פסיכולוגי הן טענות הראויות להישמע בבג"ץ ואף עשויות להצדיק התערבות, שכן שאלה זו מעוררת קשיים משפטיים של ממש. ספק אם חוק הנוער וחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופוסות מסמיכים בתי דין רבניים להורות על טיפול פסיכולוגי בקטין אגב דיון במשמורת, וקל וחומר בנוגע לכפיית טיפול על הורים בוגרים. ואולם במקרה הנוכחי לא הוכח שמדובר בטיפול פסיכולוגי כפוי. מדיווחיה של העובדת הסוציאלית שמונתה מטעם בית המשפט עלה שהיא הציעה לאם לעבור תהליך טיפול מעמיק אך כיבדה את סירובה, ומשכך הפך השיח עימה "טכני וקונקרטי". ממילא לא הוכחה הנחת המוצא של העתירה.

בית המשפט ציין כי 81 הפגישות שקיימה העובדת הסוציאלית אינן שגרתיות וחורגות מהמקובל בהליכים מסוג זה, וכי ריבוי כזה של פגישות עלול להגביר את ההיבט הפסיכותרפי שבמפגשים. עם זאת קבע:

לא ניתן לקבל את טענת האם ולקבוע קו גבול חד וברור בנושא זה, ולפיו חריגה ממספר מפגשים מסוים הופכת את המשך הקשר עם הגורם המקצועי ל"אקט עונשי" או מוציאה את הסמכות להורות על עריכת המפגשים מידיה של בית הדין. ברי כי בכל הליך יש להכריע לפי נסיבותיו.

לבסוף ציין בית המשפט כי באשר לטענות הנוגעות למינוי עובד סוציאלי נוסף לטיפול בקטין – מינוי זה נעשה בזיקה לאירועים ספציפיים (חשש אובדנות) ובתיאום מלא עם העובדת הסוציאלית, ואין מדובר בהחלטה עצמאית של בית הדין בדבר טיפול נפשי כולל בקטין. בית המשפט הוסיף כי הצדדים רשאים לפנות לבית הדין האזורי בעניין המשך המפגשים בכל עת שיאמינו כי חל שינוי נסיבות, וכי ראוי שבית הדין ישקול לקיים דיון בנוגע לטיפול רפואי בקטין בניגוד לרצון ההורים בהקשר של טובת הילד מול אוטונומיה הורית.

הרחבת הזכאות לטיפול רפואה משלימה לנפגעי עבודה

עב"ל (ארצי) 9647-12-23 אליהו לוי – המוסד לביטוח לאומי (ניתן בבית הדין הארצי לעבודה ב-8 בינואר 2026)

פסק הדין עוסק במחלוקת בין נפגע עבודה למוסד לביטוח לאומי באשר למימון טיפולי רפואה משלימה. המערער הוכר כנפגע עבודה בשנת 2011 עקב אוטם שריר הלב ובהמשך גם בגין פיברומיאליגיה, ועתר למימון טיפולי רפלקסולוגיה ועיסוי רפואי שביצע בקופת החולים לאורך השנים. המוסד דחה את בקשתו בנימוק שטיפולים אלו אינם נכללים ברשימת הטיפולים המוכרים על ידו, וכי אין ספרות רפואית מבוססת המעידה על יעילותם. בית הדין האזורי דחה את תביעתו של המערער, וקבע כי לא הוצגה הפניה פורמלית מהרופא המטפל במישרין, וכי הטיפולים העניקו מזור זמני בלבד ולכן לא הוכח שהם יעילים וחיוניים לתהליך הריפוי.

המערער הגיש ערעור לבית הדין הארצי בטענה כי רופאיו המליצו באופן חד-משמעי על הטיפולים, וכי אלה הוכיחו את יעילותם עבורו. הוא הוסיף כי דחיית המוסד נשענת על חוזר מיושן משנת 2010 שלא עודכן חרף התקדמות הרפואה.

השופטת (בדימוס) לאה גליקסמן, בהסכמת מ"מ הנשיא אילן איטח והשופט אילן סופר, קיבלה את הערעור. בית הדין קבע כי לא ניתן לדחות על הסף את התביעה אך ורק משום שטיפולי הרפלקסולוגיה והעיסוי הרפואי אינם מופיעים ברשימת הטיפולים המוכרים של המוסד. בית הדין מתח ביקורת על כך שחלף יותר מעשור מאז פרסום החוזר של המוסד, וקבע כי עליו לבחון ולעדכן את מדיניותו בנוגע להכרה בטיפולים משלימים נוספים על בסיס מחקרים עדכניים.

לצד זאת קבע בית הדין שתי קביעות מרכזיות הנוגעות לנפגעי עבודה: ראשית, באשר לדרישת ההפניה מרופא, נפסק כי כאשר המערער מופנה על ידי הרופא המטפל שלו למרפאת כאב, היא הופכת ל"זרועו הארוכה" של אותו רופא. לכן הפניה לטיפולים משלימים הניתנת על ידי רופא מרפאת הכאב (שהוא בבחינת "רופא יועץ") שקולה להפניה ישירה מהרופא המטפל, ועומדת בדרישות החוק. שנית, באשר לחיוניות הטיפול, בית הדין קבע כי טיפול המביא להקלה ולשיפור בתסמיני הכאב נחשב ל"טיפול רפואי נחוץ", גם אם המזור הוא זמני ואינו "מרפא" את המחלה לחלוטין. עצם השיפור בתפקודו של הנפגע עשוי לסייע לו לחזור למעגל העבודה, ובכך הוא הופך את הטיפול לראוי למימון. כן הובהר כי רופא רשאי בהחלט לבסס את קביעתו המקצועית בדבר יעילות הטיפול גם על דיווחיו הסובייקטיביים של המטופל.

לבסוף, ובמסגרת ההכרעה האופרטיבית שקיבלה את תביעת המערער, בית הדין הגדיר את גבולות המימון המחייבים: נקבע כי אומנם המערער זכאי למימון, אך הוא אינו זכאי ל"כפל טיפול". כלומר, הוא לא יוכל לקבל במקביל גם את הטיפולים שביקש (רפלקסולוגיה ועיסוי) וגם טיפולי שיאצו. זאת ועוד, היקף הזכאות שלו כפוף למגבלות החוזר של המוסד, כך שלא יאושרו יותר מ-14 טיפולים בסדרה, ועד שלוש סדרות בשנה. מאחר שהמערער יוצג על ידי הסיוע המשפטי לא נפסקו הוצאות משפט.

חידושי חקיקה

חוק אומנה לילדים (תיקון מס' 7), התשפ"ו-2026 - 256

התיקון לחוק אומנה לילדים מרחיב את הזכות לחינוך כך שתחול גם על ילדים השוהים במסגרות השמה חוץ-ביתיות שאינן אומנה, כגון פנימיות. עד כה, הזכויות הקבועות בחוק חלו רק על ילדים במשפחות אומנה.

התיקון קובע שני שינויים עיקריים: ראשית, רשות מקומית ומוסד חינוך לא יוכלו להפלות ילד בשל השמתו במסגרת השמה חוץ-ביתית שאינה אומנה, לרבות לעניין רישומו וקבלתו למוסד חינוך. שנית, ילד במסגרת השמה חוץ-ביתית שאינה אומנה יהיה זכאי לכל הזכויות, השירותים וההטבות שזכאי להם ילד תושב הרשות המקומית שבה נמצאת המסגרת, לרבות שיוך למוסדות חינוך באותה רשות.

הרקע לתיקון הוא הקושי שנוצר כאשר ילדים מוצאים מביתם בפתאומיות, לעיתים באמצע שנת הלימודים, ומתקשים להשתלב במוסד חינוכי במקום השמה החדש.

תקנות הביטוח הלאומי (פעולת התנדבות להצלת חייו או רכושו של הזולת) (תיקון), התשפ"ו-2026

התיקון לתקנות מסדיר ומעניק זכויות סוציאליות נרחבות (מענקים והכשרה מקצועית) לבני משפחה של מתנדב שקיפח את חייו בזמן שפעל ללא תמורה כדי להציל אדם אחר אשר עמד בפני סכנה חמורה ומיידית לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו עקב אירוע פתאומי. התיקון קובע כמה שינויים והטבות עיקריים:

מענקים חד-פעמיים. תשלום תמיכה כספית (בגובה 36 קצבאות מינימום) לכל אחד מהוריו של המתנדב, לבן או לבת זוגו, וכן לכל אחד מילדיו עד הגיעם לגיל 24. עוד ישולם למשפחה מענק פטירה מיוחד. החוק קובע במפורש שמענקים אלו לא ייחשבו כ"הכנסה" ואינם פוגעים בזכויות אחרות.

הכשרה מקצועית. הוריו וילדיו של המתנדב (מעל גיל 18) יהיו זכאים למימון של הכשרה מקצועית, כולל תשלום דמי מחיה והחזר על הוצאות אבחון.

תחולה רטרואקטיבית. חידוש חשוב בתיקון הוא שהוא חל רטרואקטיבית על משפחות מתנדבים שנפטרו החל מ-1 בינואר 2018 (התשע"ח). במקרים של פטירה שקרתה אף לפני מועד זה, המשפחה עדיין תוכל לקבל את מענקי הפטירה אם תגיש תביעה בתוך 18 חודשים מכניסת התקנות לתוקף.

תקנות הביטוח הלאומי (שיפוי מעסיקים לגבי תקופת שירות מילואים שהוא שירות חירום) (הוראת שעה - חרבות ברזל) (תיקון), התשפ"ו-2026

התיקון קובע כמה שינויים והתאמות עיקריים:

הארכת תקופת הזכאות לשיפוי. התיקון מאריך את הגדרת תקופת החירום לעניין שיפוי המעסיקים בשלושה חודשים נוספים. כל האזכורים בתקנות שקבעו את סיום התקופה ל-31 בדצמבר 2025 עודכנו כך שהתקופה מוארכת כעת עד ל-31 במרץ 2026 ("ג' בניסן התשפ"ו).

תחולה רטרואקטיבית ורצף זכויות. כדי להבטיח שלא תהיה פגיעה במעסיקים עקב פקיעת התקנות הקודמות נקבע כי התיקון ייכנס לתוקף באופן רטרואקטיבי החל מ-1 בינואר 2026.

מנגנון תשלום מזרח על תקופת הפער. החקיקה מתייחסת לעיכוב שנוצר (התקנות פורסמו ב-9 בפברואר 2026, ואילו תוקף התקנות הקודמות פג בסוף 2025). נקבע כי התשלומים הראשונים המגיעים למעסיקים בגין ימי המילואים של עובדיהם בין 1 בינואר 2026 ועד ליום פרסום התיקון ישולמו להם בתוך זמן קצר במיוחד – עד 14 ימים מיום פרסום התיקון.

חוק עבודת נשים (תיקון מס' 67) והתיקון העקיף לחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 261), התשפ"ו-2026

התיקון החדש לחוק עבודת נשים תוקן בד בבד עם התאמה ישירה בחוק הביטוח הלאומי. הוא נועד להרחיב את זכויותיהן של אימהות לתינוקות שנולדו עם מוגבלות רפואית קשה, ומעניק להן זכאות להארכת חופשת הלידה (תקופת הלידה וההורות) בתוספת תשלום. התיקון קובע כמה שינויים עיקריים:

הארכת חופשת הלידה. עובדת שילדה ותינוקה הוכר כ"פעוט עם מוגבלות מורכבת" במהלך תקופת הלידה וההורות המקורית זכאית להאריך את חופשת הלידה שלה בחמישה שבועות נוספים.

זכאות לדמי לידה בעבור ההארכה. התיקון לחוק הביטוח הלאומי קובע כי המבוטחת תהיה זכאית לקבל דמי לידה נוספים שישולמו לה גם עבור חמשת שבועות ההארכה הללו.

הגדרת "מוגבלות מורכבת". החוק נשען על קריטריונים רפואיים קיימים, ומגדיר את הפעוט כמי שעומד בתנאים לקבלת קצבת "ילד נכה" לפי סעיפים בתקנות הביטוח הלאומי המסדירים זכאות לפעוטות הדורשים טיפול רפואי או השגחה מיוחדים.

תקרת זכאות במקרים של כפל הארכות: החוק מתייחס למקרים שבהם האישה זכאית להארכת חופשת הלידה גם מסיבות אחרות המוכרות בחוק, כגון אשפוז ממושך של התינוק או של האם לאחר הלידה. במקרה של חפיפה בין עילות ההארכה, סך כל פרק הזמן המצטבר שעבורו ישולמו לה דמי לידה נוספים מכל הסיבות יחד לא יעלה על תקופה של עשרים שבועות.